

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.03.2003, sp. zn. 25 Cdo 2123/2001, ECLI:CZ:NS:2003:25.CDO.2123.2001.1

Číslo: 88/2003

Právní věta:

Za škodu vzniklou účastníkům konkursního řízení nebo třetím osobám v důsledku porušení povinnosti uložené správci konkursní podstaty zákonem nebo soudem v souvislosti s výkonem této funkce odpovídá správce konkursní podstaty podle § 420 odst. 1 obč. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.03.2003

Spisová značka: 25 Cdo 2123/2001

Číslo rozhodnutí: 88

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs

Předpisy: § 420 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.
§ 8 odst. 2 předpisu č. 328/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se domáhal, aby žalovaným byla uložena povinnost zaplatit mu společně a nerozdílně částku 31 875 Kč s příslušenstvím s odůvodněním, že dne 17. 6. 1997 žalovaní nařídili vyhrnout 85 kusů balíků slisovaného sena ve vlastnictví žalobce z haly v areálu Zemědělského družstva v H. Ž. na nezastřešenou plochu se zbytky hnoje a močůvky, čímž došlo ke znehodnocení sena a ke vzniku škody ve výši žalované částky.

Rozsudkem ze dne 25. 5. 2000 rozhodl O k r e s n í s o u d v Novém Jičíně tak, že prvnímu žalovanému uložil povinnost zaplatit žalobci částku 31 875 Kč s 21% úrokem od 5. 3. 1998 do zaplacení, žalobu proti druhému žalovanému zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vycházel ze zjištění, že usnesením Krajského obchodního soudu v Ostravě ze dne 31. 10. 1995, sp. zn. 13 K 188/94, jímž byl s účinky ke dni 31. 10. 1995 prohlášen konkurs na majetek Zemědělského družstva H. Ž., byl první žalovaný ustanoven správcem konkursní podstaty; družstvo se nacházelo v likvidaci od 13. 5. 1994, přičemž jedním z jeho likvidátorů byl ustanoven druhý žalovaný. Dne 12. 6. 1997 si žalobce v areálu družstva v objektu nazývaném odchovna mladého dobytka uskladnil dočasně bez souhlasu družstva 85 balíků slisovaného sena. Vzhledem k tomu, že dne 17. 6. 1997 se podle tvrzení prvního žalovaného měla konat prohlídka objektu ze strany potencionálního kupce a protože

žalovaným nebylo známo, kdo seno v objektu uskladnil, nařídil první žalovaný druhému žalovanému, aby zjistil, komu seno náleží, a aby zajistil jeho vyklizení, což bylo provedeno téhož dne za deště, přičemž seno bylo vyhrnuto na volnou betonovou plochu s hnojištěm, čímž došlo k jeho znehodnocení. Trestní stíhání proti oběma žalovaným vedené pro trestný čin poškozování cizí věci bylo ve stadiu podání obžaloby zastaveno v důsledku amnestie prezidenta republiky ze dne 3. 2. 1998. Při právním posouzení věci vycházel soud prvního stupně z ustanovení 8 odst. 2 a § 14 odst. 1 písm. a) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, a dále z ustanovení § 415 a 420 odst. 1 obč. zák. a dovodil, že první žalovaný jako správce konkursní podstaty, který je po prohlášení konkursu jedinou osobou oprávněnou nakládat s majetkem podstaty, porušil své povinnosti postupovat s odbornou péčí a nepočínal si tak, aby nedošlo k poškození majetku jiného; skutečnost, že seno bylo v objektu uskladněno protiprávně, přitom není podstatná, neboť nezakládá právo prvního žalovaného poškozovat cizí majetek. Vzhledem k tomu, že druhý žalovaný jako likvidátor jednal na základě pokynů prvního žalovaného, jemuž byl podřízen, a s přihlédnutím ke tomu, že prohlášením konkursu se likvidace po dobu jeho trvání přerušuje a likvidátor vykonává svou působnost pouze v rozsahu, v jakém nepřešla na správce, soud prvního stupně žalobu proti druhému žalovanému zamítl. Ohledně výše škody vycházel okresní soud z listinným důkazů, ze svědeckých výpovědí a z obsahu trestního spisu.

K odvolání prvního žalovaného K r a j s k ý s o u d v Ostravě rozsudkem ze dne 20. 12. 2000 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že zamítl žalobu, jíž se žalobce domáhal, aby mu žalovaní zaplatili společně a nerozdílně 31 875 Kč s 21% úrokem od 5. 3. 1998 do zaplacení, a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Odvolací soud vycházel ze skutkových zjištění okresního soudu a dospěl k závěru, že žalovaní nejsou ve věci pasivně legitimováni. Vycházejí z ustanovení § 14a odst. 1 a § 8 odst. 2, věta první, a z ustanovení § 13a odst. 1 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, v nichž je upraveno právní postavení správce konkursní podstaty a likvidátora, dovodil, že případné porušení povinností žalovanými je třeba posuzovat podle ustanovení § 420 odst. 2 obč. zák., neboť žalobcem tvrzená škoda vznikla při činnosti prvního žalovaného jako správce konkursní podstaty a druhého žalovaného jako likvidátora, a nemohou tudíž za škodu odpovídat jako fyzické osoby.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání podle § 241 odst. 3 písm. c) a d) o. s. ř. Nesouhlasí s právními závěry odvolacího soudu a má za to, že v dané věci je dána přímá odpovědnost obou žalovaných, neboť se dopustili jednání, které bylo orgány činnými v trestním řízení posuzováno jako úmyslný trestný čin podle § 257 odst. 1 tr. zák. Pokud by v úvahu připadala odpovědnost právnické osoby podle § 420 odst. 2 obč. zák., jak krajský soud dovodil, je třeba jednání žalovaných posoudit jako exces a na danou věc aplikovat ustanovení § 420 odst. 1 obč. zák. Odpovědnost prvního žalovaného je podle názoru dovolatele dána i podle § 8 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání v souvislosti s ustanovením § 14a odst. 1 tohoto zákona, neboť jako správce konkursní podstaty porušil svoji povinnost při výkonu této funkce postupovat s odbornou péčí, kterou mu ukládá zákon. Navrhl, aby rozsudek odvolacího soudu byl zrušen a aby mu věc byla vrácena k dalšímu řízení.

Oba žalovaní ve svých písemných vyjádřeních k dovolání uvedli, že se ztotožňují s rozsudkem odvolacího soudu, a navrhli, aby dovolání bylo zamítnuto.

Podle ustanovení části dvanácté, hlavy I, bodu 17, zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, se dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (1. 1. 2001) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000).

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., osobou k tomu oprávněnou, účastníkem řízení, řádně zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 odst. 1 o. s. ř., přezkoumal rozsudek odvolacího soudu podle § 242 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání je částečně důvodné a částečně není přípustné. Proto rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu je přípustné, jestliže rozhodnutí trpí vadami uvedenými v ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. Dovolání je též přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé (§ 238 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.), nebo jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 238 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.). Podle § 239 odst. 1 o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu ve věci samé, jímž bylo rozhodnutí soudu prvního stupně potvrzeno, jestliže odvolací soud vyslovil ve výroku svého rozsudku, že dovolání je přípustné, protože jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu. Podle § 239 odst. 2 o. s. ř., nevyhoví-li odvolací soud návrhu účastníka navyslovení přípustnosti dovolání, který byl učiněn nejpozději před vyhlášením potvrzujícího rozsudku nebo před vyhlášením (vydáním) usnesení, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, je dovolání podané tímto účastníkem přípustné, jestliže odvolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam.

K posouzení toho, zda jde o rozsudek měnící ve smyslu ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř., však není rozhodující, jak je samotný výrok rozsudku odvolacího soudu formálně označen, nýbrž to, zda skutečně znamená změnu oproti původnímu rozhodnutí. Přípustnost dovolání podle citovaného ustanovení je totiž založena na zásadě tzv. diformity, tj. rozdílnosti (nesouhlasnosti) rozsudku odvolacího soudu s rozsudkem soudu prvního stupně. O nesouhlasná rozhodnutí jde tehdy, jestliže okolnosti významné pro rozhodnutí věci byly posouzeny oběma soudy rozdílně, takže práva a povinnosti stanovené účastníkům jsou podle závěrů těchto rozsudků odlišné. Odlišností nelze ovšem rozumět rozdílné právní posouzení, pokud nemělo vliv na obsah práv a povinností účastníků, ale jen takový závěr, který rozdílně konstituuje nebo deklaruje práva a povinnosti v právních vztazích účastníků. Okolnost, jak odvolací soud formuloval výrok svého rozsudku, není sama o sobě významná; pro posouzení přípustnosti dovolání z hlediska ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř. je podstatné porovnání obsahu obou rozsudků.

Jestliže v dané věci okresní soud žalobě proti prvnímu žalovanému vyhověl a proti druhému žalovanému ji zamítl a změnil-li odvolací soud jeho rozsudek tak, že žalobu proti oběma žalovaným zamítl, jedná se ve vztahu k druhému žalovanému o rozsudek potvrzující, neboť práva a povinnosti těchto účastníků byla soudy obou stupňů stanovena shodně.

Dovolání proti potvrzujícímu výroku odvolacího soudu není přípustné, neboť odvolací soud nevyslovil ve smyslu ustanovení § 239 odst. 1 o. s. ř. přípustnost tohoto mimořádného opravného prostředku. Protože ve věci nebyl soudem prvního stupně vydán rozsudek, který by byl zrušen, nelze dovozovat přípustnost dovolání proti tomuto výroku ani z ustanovení § 238 odst. 1 písm. b) o. s. ř. Pokud tedy dovolání žalobce směřovalo proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu bylo podle ustanovení § 243b odst. 4, věty první, a § 218 odst. 1 písm. c) o. s. ř. odmítnuto.

O diformní rozhodnutí odvolacího soudu jde jen ohledně výroku rozsudku odvolacího soudu o zamítnutí žaloby proti prvnímu žalovanému; jen v tomto rozsahu je proto dovolání žalobce proti

tomuto rozsudku přípustné (§ 238 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.).

Nesprávné právní posouzení věci ve smyslu § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. může spočívat v tom, že soud na správně zjištěný skutkový stav věci aplikoval nesprávný právní předpis, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, popř. jej na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Zamítavé rozhodnutí odvolacího soudu vychází z názoru, že vznikla-li žalobcem tvrzená škoda při činnosti prvního žalovaného jako správce konkursní podstaty, není jako fyzická osoba ve věci pasivně legitimován a odpovědnost za vzniklou škodu je třeba posuzovat podle § 420 odst. 2 obč. zák.

Věcnou legitimací je stav vyplývající z hmotného práva. Případný nedostatek pasivní věcné legitimace znamená, že podle hmotněprávních ustanovení není žalovaný subjektem tvrzené povinnosti a žaloba proti němu vedená nemůže být proto úspěšná.

Prohlášení konkursu na majetek právnické osoby (fyzické osoby-podnikatele) má mimo jiné ten účinek, že tato osoba ztrácí oprávnění nakládat s majetkem patřícím do podstaty a toto oprávnění přechází ode dne, kdy nastaly účinky konkursu, na správce konkursní podstaty (§ 14 odst. 1 písm. a/ zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění před novelou provedenou zákonem č. 12/1998 Sb., dále jen „zákon o konkursu a vyrovnání“). To vyplývá i z ustanovení § 14a odst. 1 citovaného zákona, podle kterého prohlášením konkursu přechází na správce konkursní podstaty oprávnění vykonávat práva a plnit povinnosti, které podle zákona a jiných právních předpisů jinak přísluší úpadci, jestliže souvisí s nakládáním s majetkem patřícím do podstaty.

Z citovaných ustanovení a z toho, že správce je povinen majetek patřící do konkursní podstaty řádně spravovat, je sice třeba dovodit, že prohlášením konkursu přechází na správce oprávnění vykonávat práva a plnit povinnosti, které podle zákona a jiných právních předpisů jinak přísluší úpadci, jestliže souvisí s nakládáním s majetkem podstaty (§ 14a zákona o konkursu a vyrovnání), a že na správce konkursní podstaty přechází ve sporech týkajících se majetku patřícího do podstaty též oprávnění jednat za právnickou osobu, na niž byl prohlášen konkurs (§ 21 odst. 1 o. s. ř.), to však neznamená, že za škodu vzniklou v souvislosti s výkonem funkce správce porušením povinností, které správci ukládá zákon nebo které mu v rámci konkursního řízení uloží soud, správce neodpovídá jako fyzická osoba a že porušení povinností správce je třeba posuzovat podle ustanovení § 420 odst. 2 obč. zák., jak dovodil odvolací soud.

Podle § 420 odst. 1 obč. zák. každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. Podle § 420 odst. 2 obč. zák. škoda je způsobena právnickou nebo fyzickou osobou, když byla způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použily. Tyto osoby samy za škodu takto způsobenou podle tohoto zákona neodpovídají; jejich odpovědnost podle pracovněprávních předpisů není tím dotčena.

Podle § 8 odst. 1 správce konkursní podstaty (dále jen „správce“) se zásadně vybírá ze seznamu správců, který vede soud příslušný k řízení (§ 3 odst. 1). Do seznamu správců lze zapsat jen bezúhonnou fyzickou osobu, která je plně způsobilá k právním úkonům, má přiměřenou odbornou způsobilost a se zápisem souhlasí. Správcem může soud ustavit pouze ve věci nepodjatou fyzickou osobu. Osoby zapsané do seznamu správců mohou odmítnout tuto funkci jen v případech, kdy jsou pro to důležité důvody, které posoudí soud. Výjimečně může soud ustavit správcem i osobu do seznamu správců nezapsanou, splňuje-li podmínky pro zapsání do tohoto seznamu.

Podle odst. 2 tohoto ustanovení správce je povinen při výkonu funkce postupovat s odbornou péčí a odpovídá za škodu vzniklou porušením povinností, které mu ukládá zákon nebo mu uloží soud.

Z citovaných ustanovení vyplývá, že postavení správce koncipuje zákon o konkursu a vyrovnání jako

funkci, kterou na základě ustanovení soudem podle tohoto zákona ve znění před novelou provedenou zákonem č. 12/1998 Sb. mohla vykonávat jen fyzická osoba. Jako zvláštní procesní subjekt odlišný od účastníků řízení konkursu (správce patří do okruhu tzv. osob zúčastněných na řízení – § 7 zákona o konkursu a vyrovnání) má správce samostatné postavení ve vztahu k účastníkům konkursního řízení, a to jak k úpadci, tak i ke konkursním věřitelům. Správce podstaty nelze tudíž považovat za zástupce úpadce, byť na něho přešla téměř všechna úpadcova oprávnění, ani za zástupce konkursních věřitelů, i když svou činností jedná vlastně v jejich zájmu.

Za škodu vzniklou účastníkům konkursního řízení nebo třetím osobám v důsledku porušení povinnosti uložené správci zákonem (včetně povinnosti provádět funkci řádně a odborně) nebo soudem (buď soudním rozhodnutím anebo opatřením v rámci dohlédací činnosti) v souvislosti s výkonem funkce správce proto podle § 420 odst. 1 obč. zák. odpovídá správce jako fyzická osoba (advokát, notář, či jiná fyzická osoba) ustanovená soudem, jak to vyplývá z dikce ustanovení § 8 odst. 1, 2 zákona o konkursu a vyrovnání.

Z uvedeného je zřejmé, že právní názor odvolacího soudu na posouzení otázky pasivní věcné legitimace v řízení o nároku na náhradu škody vzniklé porušením povinnosti správce konkursní podstaty v souvislosti s výkonem této funkce, není správný; dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. byl tedy uplatněn důvodně.

Nejvyšší soud proto rozsudek odvolacího soudu ve výroku, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně změněn tak, že žaloba byla proti prvnímu žalovanému zamítnuta, a ve výroku o nákladech řízení ve vztahu žalobce a prvního žalovaného zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, 2 o. s. ř.).